

ASOCIJACIJA
ONLAJN
MEDIJA

KODEKS ASOCIJACIJE ONLAJN MEDIJA

Interni priručnik

NIŠ, MAJ 2017.

KODEKS ASOCIJACIJE ONLAJN MEDIJA

Interni priručnik

Autor i priređivač: ADVOKAT MILOŠ STOJKOVIĆ

ŽIVKOVIĆ | SAMARDŽIĆ

www.zslaw.rs

Izdavač: Asocijacija onlajn medija

**ASOCIJACIJA
ONLAJN
MEDIJA**

Adresa: Svetosavska 20, Niš

www.aom.rs

Podržala: Fondacija za otvoreno društvo, Srbija

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Ovaj dokument nastao je u okviru projekta „Unapređenje profesionalnih i etičkih standarda u onlajn novinarstvu“, koji finansijski podržava Fondacija za otvoreno društvo Srbija. Stavovi izrečeni u ovom dokumentu ne odražavaju stavove Fondacije.

SADRŽAJ

I	Uvod	1
II	Verifikacija informacija (Fact-checking)	3
III	Tačnost, izbalansiranost i izveštavanje u posebnim situacijama	7
IV	Moderacija korisnički generisanog sadržaja (komentari)	12
V	Odgovor na informaciju, ispravka informacije i naznaka izmene u informacijama	15
VI	Pravila privatnosti	16
VII	Zaštita autorskog prava	18
VIII	Čuvanje medijskog sadržaja i medijskog materijala	20
IX	Informaciona bezbednost	22

I UVOD

Asocijacija onlajn medija (AOM) osnovana je 2015. godine kao nestranačko, nevladino i neprofitno udruženje, koje okuplja 20 internet portala iz svih delova Srbije, radi zastupanja interesa svojih članica, ali i radi ostvarivanja i punog afirmisanja slobodnog, nezavisnog i profesionalnog rada, razvoja i promocije etičkih standarda i javnog interesa u sferi javnog informisanja, kao i jačanja uloge onlajn medija u demokratizaciji društva, a sve kroz stvaranje odgovarajućeg regulatornog okvira za funkcionisanje i razvoj onlajn medija, i promociju značaja samoregulacije u onlajn medijima, te učvršćivanje autoriteta Saveta za štampu.

U tom cilju AOM i njegove članice u potpunosti su posvećene poštovanju etičkih pravila, sadržanih u Kodeksu novinara Srbije i Smernicama za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju, kao osnovnih pravila samoregulacije u oblasti slobode informisanja. Pored toga, AOM želi da pruži svoj konstruktivni doprinos daljem razvoju samoregulacije.

S tim u vezi, AOM je prepoznao potrebu da i sam dalje razrađuje samoregulatorna pravila donošenjem sopstvenog Kodeksa, sa još jasnijim i detaljnijim pravilima ponašanja struke, kako bi doprineo promociji javnog interesa u oblasti javnog informisanja putem onlajn kanala komunikacije; zatim punoj afirmaciji profesionalizma u

izveštavanju; dao podstrek objektivnom informisanju, oslobođenom pritiska političkih i ekonomskih centara moći; a time posredno i pružio doprinos daljem razvoju prava na slobodu izražavanja kao jednog od osnovnih ljudskih prava.

Ovaj dokument čine sledeća poglavlja:

- Verifikacija informacija (Fact-Checking) i postupanje sa izvorima;
- Izbalansiranost izveštavanja i izveštavanje u specifičnim situacijama;
- Pravila moderacije korisnički generisanog sadržaja;
- Odgovor na informaciju, ispravka informacije i naznaka izmene informacije;
- Pravila privatnosti;
- Zaštita autorskog prava;
- Čuvanje materijala;
- Informaciona bezbednost.

Dokument sadrži osnovna pravila i preporuke za članice AOM-a, polazeći od prakse i praktičnih aspekata rada medija u onlajn okruženju.

II VERIFIKACIJA INFORMACIJA (FACT-CHECKING)

Zakonska je obaveza novinara i urednika da pre objavljivanja informacije „**s pažnjom primerenom okolnostima, pre objavljivanja informacije koja sadrži podatke o određenoj pojavi, događaju ili ličnosti provere njeno poreklo, istinitost i potpunost**“¹, ali ovaj standard je visoko pozicioniran i u etičkim pravilima. Zato je dužnost novinara, urednika i medija da pre objavljivanja informacija izvrše verifikaciju činjenica na kojima se takva informacija zasniva.

Proces verifikacije informacije zavisi od vrste informacije i novinarskog teksta koji se objavljuje, roka u kom tekst mora da se objavi i drugih faktora.

1. Verifikacija sadržaja

Proces verifikacije može varirati od informacije do informacije i u zavisnosti od vrste teksta, pa se članicama AOM-a preporučuje da naprave klasifikaciju informacija i vrsta tekstova, te posebnu proceduru verifikacije za svaku od njih.

---

¹ Član 9 stav 1 Zakona o javnom informisanju i medijima iz 2014, zaključno sa izmenama iz 2016.godine

Proces verifikacije je, po pravilu, najjednostavniji kod običnih vesti sa dnevnom relevantnošću koje prenose opštepoznati događaj, gde nije neophodna dodatna provera, a rok objavljivanja je kratak, na primer: „**Nemačka kancelarka je u zvaničnoj poseti Srbiji tokom koje će se susreti sa srpskim zvaničnicima**“, dok je, po pravilu, najkomplikovaniji kod istraživačkih tekstova koji nemaju karakter obične vesti sa dnevnom relevantnošću i kod kojih su rokovi objavljivanja duži, na primer tekst o navodnim zloupotrebama procedure javnih nabavki u opštini XY u periodu od tri godine. Takođe, treba imati u vidu da pisanje o bilo kojoj temi zahteva određeno predznanje, odnosno razumevanje konteksta, pa se članicama AOM-a preporučuje da novinare koji rade na određenom zadatku, kad god je to moguće, biraju na osnovu njihovog iskustva i znanja, a u zavisnosti od konkretne teme izveštavanja.

Članicama se preporučuje da, kad je to moguće, za verifikaciju sadržaja koriste i javno dostupne, internetske baze podataka državnih organa, na primer, Agencije za privredne registre, Uprave za javne nabavke, Republičkog zavoda za statistiku i sl.

2. Verifikacija izvora informacije

Pored verifikacije sadržaja neophodno je verifikovati i sam izvor. Članicama AOM-a se preporučuje da naprave tipologiju izvora i pravila koja će urediti način postupanja sa takvim izvorima po stepenu relevantnosti, pouzdanosti, stručnosti, iskustva, starosti, ranjivosti i u odnosu na ostale odgovarajuće parametre.

Preporuka je da se izvori sortiraju tako da obuhvate sledeće kategorije:

- „**živi izvori**“, sa potkategorijama: osetljive grupe (deca, žrtve nasilja i sl.), stručnjaci (eksperti), javne ličnosti itd.;
- informacije koje potiču od drugih medija ili agencija;
- dokumenti, sa potkategorijama: javno dostupni dokumenti i ostali dokumenti.

U postupanju sa izvorima trebalo bi slediti određena pravila:

- kada je reč o „**živim izvorima**“, trebalo bi širiti mrežu sagovornika, komentatora i drugih „**živih izvora**“; kada je reč o informacijama koje potiču od drugih medija/agencija trebalo bi ustanoviti procedure u postupanju sa takvim informacijama, a preporučuje se i formiranje evidencije dokumenata koji se koriste kao izvori informacija;
- preporučuje se kreiranje procedura za utvrđivanje autentičnosti i verodostojnosti izvora, posebno u slučajevima „**živog izvora**“, a naročito ako je reč o nepoznatim izvorima, izvorima sa društvenih mreža i drugim nepouzdanim izvorima;
- izjavama „**živog izvora**“ ne sme se slepo verovati, jer one mogu da budu netačne, manipulativne ili „**emotivno**“ obojene, i to bez obzira da li su to izjave očevidaca nekog događaja, žrtava prirodne katastrofe ili predstavnika vlasti i, kad god je to moguće, neophodno je kombinovati takve izvore sa drugim pouzdanim izvorima, a ako ih nema, neophodno je postavljati i potpitanja kako bi se stekla jasnija slika o pouzdanosti konkretnog (ljudskog) izvora – na primer, navodnom očevicu požara u stambenoj zgradi koji je „**video**“ pad jednog stanara treba postaviti pitanja poput: „**Koliko ste bili udaljeni od mesta požara?**“, „**Da li ste možda svojim telefonom snimili taj pad?**“, „**Da li je na licu mesta bilo nadležnih službi?**“ i druga (pot)pitanja od značaja za sticanje kompletne slike o događaju;
- kad god je moguće, umesto izjava treba koristiti dokumente poput fotografija, audio i video snimaka, pisanih dokumenata i sl.

Količina informacija koje svakodnevno kruže društvenim mrežama, od kojih je veliki broj sumnjive verodostojnosti (naročito zbog ekspanzije tzv. fake news), zahteva poseban oprez, pa se, uz gorepomenute mere, preporučuje i primena dodatnih pravila kod tretiranja informacija koje članice AOM-a prikupljaju sa ovakvih mreža:

- novinar, urednik i medij uvek treba da pođu od pretpostavke da je sadržaj sa društvenih mreža (video, fotografija, tekstualna informacija itd.) netačan, nepotpun, kropovan, montiran, izvučen iz konteksta itd.;
- kod verifikacije ovakvog sadržaja, koji je postavljen na društvene mreže ili ga je poslao korisnik, trebalo bi utvrditi da li je isti ili sličan sadržaj dostupan na nekoj drugoj lokaciji na internetu i kada je objavljen, te da li je moguće utvrditi kada je određeni sadržaj nastao (na primer, da li fotografija sadrži metapodatke poput datuma);
- kod verifikovanja samog profila na društvenoj mreži treba pribеći različitim metodama, poput provere sadržaja ranijih objava te njihove verodostojnosti, uz pokušaj kontaktiranja osobe koja je postavila ili poslala sadržaj;
- kada je reč o profilima javnih ličnosti, o kojima javnost ima opravdani interes da zna (poput predsednika republike, predsednika vlade, ministara, poslanika, zaštitnika građana i sl.), neophodno je potvrditi da je profil verodostojan;
- ako nije moguće utvrditi autentičnost, istinitost i potpunost informacije primenom opštih i posebnih pravila verifikacije, preporuka je da se članice AOM-a uzdrže od objavljivanja takvih informacija.

III TAČNOST, IZBALANSIRANOST I IZVEŠTAVANJE U POSEBNIM SITUACIJAMA

Jedna od osnovnih (etičkih) obaveza novinara i urednika jeste da tačno, objektivno, potpuno i blagovremeno izvesti o događajima koji su od interesa za javnost, poštujući pravo javnosti da sazna istinu i uz pridržavanje osnovnih standarda novinarske profesije². Takođe, etička pravila posebno uređuju način izveštavanja o pojedinim događajima i ličnostima.

Članice AOM-a u potpunosti su posvećene ovom, naročito kada je reč o temama koje su od interesa za javnost.

Kod izveštavanja je neophodno uključiti što širi krug izvora i mišljenja, u zavisnosti od prirode informacije, vrste teksta, konteksta teme o kojoj se izveštava, roku u kojem treba objaviti određeni tekst i drugih faktora, koji u zbiru omogućavaju da tema o kojoj se javnost informiše bude „osvetljena“ iz svih mogućih uglova, čime se konkretnom izveštaju daje „specifična težina“.

---

² Videti Glavu 1, tačku 1 Kodeksa novinara Srbije.

Kod izveštavanja se od novinara zahteva da omogući činjeničnu tačnost informacija, kao i fer predstavljanje i izbalansiranost u izveštavanju, onoliko koliko je to moguće u konkretnoj situaciji, a kada je reč o citatu, on mora da bude ili precizna izjava citiranog, ili parafrazirana izjava koja odgovara citatu, uz napomenu da nije dozvoljeno citat ili parafrazu citata stavljati u kontekst u kom konkretna izjava nije izrečena, i to bez obzira da li se koristi u istraživačkoj priči, izveštavanju o temama sa dnevnim relevantnošću, „**udarnim vestima**“ ili u drugim formama izražavanja.

Novinaru i uredniku preporučuje se da kod izveštavanja o temama od interesa za javnost, a u zavisnosti od konkretne novinarske forme, ne dozvole da njihovo lično mišljenje utiče na finalni tekst u tolikoj meri da se ugrozi princip objektivnosti i izbalansiranosti. Novinar će uredniku predočiti ako bi na njegovo/njeno izveštavanje o određenoj temi moglo da utiče lično mišljenje, politički stav, pripadnost određenoj grupi, povezanost sa odgovarajućom kompanijom, i slične situacije koje bi mogle da se tretiraju kao svojevrsni „**sukob interesa**“. Na uredniku je da odluči da li će taj zadatak poveriti nekom drugom ili ostati pri prvobitnoj odluci. Preporuka je da u situacijama koje bi se mogle tretirati kao sukob interesa korisnicima/čitaocima to na nedvosmisleni način predochi.

Pored gorenavedenih pravila, članicama AOM-a preporučuje se i sledeće.

Udarne vesti

Kod izveštavanja koje ima karakter „udarnih vesti“, novinar je dužan da naročitu pažnju posveti proveru potpunosti i tačnosti informacije, a kada je udarnu vest objavio drugi medij ili agencija, osim te provere novinar mora tačno da označi medij (ili agenciju) koji je tu vest prvi objavio, i da navede to kao izvor informacije. Ukoliko je reč o prenošenju vesti sa drugog medija, neophodno je i staviti link ka tom izvoru.

Izveštavanje o sudskim postupcima

Kod izveštavanja o sudskim postupcima preporučuje se pribavljanje odgovarajuće saglasnosti od postupajućeg sudije.

Članicama AOM-a preporučuje se da na taj novinarski zadatak upućuju osobe sa iskustvom u monitoringu sudskih postupaka, po mogućstvu u konkretnoj oblasti o kojoj se izveštava, uz puno poštovanje pretpostavke nevinosti u krivičnim postupcima, i potkrepljeno tačnim navođenjem izjava izrečenih u postupku. U parafraziranju izjava izrečenih u sudskom postupku preporučuje se konsultacija sa pravnicima. Preporučuje se i da, kad je god to moguće, budu pribavljeni zapisnici sa ročišta sa kog se izjave prenose.

Prenošenje saopštenja državnih organa

Kod prenošenja saopštenja nadležnih državnih organa, zakonski dodatna provera nije neophodna, a za netačno prenošenje informacija u toj situaciji odgovara sam državni organ. Ipak, čak i u tim situacijama se novinaru i uredniku preporučuje da dodatno provere navode iz saopštenja, ako je to moguće u konkretnoj situaciji i ako dinamika objavljivanja to dozvoljava. Kod policijskih saopštenja neophodno je biti dodatno oprezan, pa i novinar i urednik moraju da budu svesni obaveze poštovanja pretpostavke nevinosti i prava ličnosti privedenih, te treba izbegavati korišćenje fraza koje mogu da budu tretirane kao kršenje pretpostavke nevinosti, poput „**uhapšen K. I. zbog ubistva**“, „**priveden radnik obezbeđenja T. A. zbog zlostavljanja maloletnice**“, „**direktor JP ZW uhapšen zbog krijumčarenja ljudi**“ itd. Takođe, u policijskim saopštenjima često su navedeni inicijali privedenih i neka dodatna svojstva koja ih mogu učiniti prepoznatljivim. Članicama AOM-a preporučuje se da, kad god je to moguće i nije neophodno za izveštavanje, izostave inicijale i dodatne attribute koji mogu da učine prepoznatljivim privedena lica. Na primer, umesto: „**Učenik 4. razreda srednje tehničke škole A. S. u mestu XY priveden zbog razbojništva**“ moglo bi se koristiti „**Policija privela učenika srednje škole u mestu XY zbog navodnog razbojništva**“.

Subjektivizirane novinarske forme (blogovi, komentari, prikazi i sl.)

Od novinara i/ili urednika ponekad se očekuje i pisanje koje ima karakter komentara, kolumne ili bloga, što po pravilu nosi veći stepen subjektivnosti. Čak i tada, novinar ili urednik ne smeju napustiti svoju objektivnu „poziciju eksperta“ koji izveštava u interesu javnosti, pa se preporučuje da lični stav ili mišljenje baziraju na svom znanju, iskustvu i objektivnoj obradi činjenica koje su prethodno proverene, u meri u kojoj je to u konkretnoj situaciji moguće, i uz poštovanje gorenavedenih pravila. Na primer: **„Proces javne nabavke novih lekova u apoteci XY pratio je nedostatak transparentnosti, objektivnih kriterijuma i kritika gotovo svih učesnika procesa, što je prouzrokovalo obaranje te javne nabavke i nestašicu lekova na koje čeka nekoliko desetina ljudi. Da li je neophodno da se sačeka da se zdravstveno stanje tih desetina ljudi značajno pogorša da bi nadležni organi postali svesni posledica koje njihova pasivnost može da prouzrokuje?“** ili **„Vršnjačko nasilje je po statistikama relevantnih organizacija civilnog društva postalo akutan problem u našem društvu, a pored toga nadležni organi ne ulažu dovoljno napora u mere prevencije ovih negativnih pojava“**. Novinar i/ili urednik koji koristi ovakvu formu izražavanja treba uvek da postavi sebi pitanje da li je kompetentna osoba da uputi određeni komentar i, ako nije, da li svoj komentar/stav/mišljenje može da potkrepi nalazima eksperata, stručnih izveštaja i ocena i sl. Takođe, pravila o sukobu interesa posebno se primenjuju na ovu formu pisanja, imajući u vidu veći stepen subjektivnosti u odnosu na ostale novinarske forme. Ove se preporuke ne odnose na parodiju, koja kritiku društvenih odnosa i procesa predstavlja kroz satiru.

Izveštavanje o maloletnicima

Kod izveštavanja o maloletnicima uvek se preporučuje traženje dozvole njihovih roditelja ili staratelja, kad god je moguće uz pisani trag, a maloletnici ne smeju da budu prepoznatljivi u tekstu, na audio ili video zapisu. Poseban oprez preporučuje se kod izveštavanja o nasilju u porodici, zlostavljanju, vršnjačkom nasilju i sličnim situacijama, te je tu još važnije uložiti dodatni napor prilikom sakrivanja identiteta maloletnika.

Izveštavanje o žrtvama krivičnih dela

Kod izveštavanja o žrtvama krivičnih dela takođe se preporučuje izbegavanje objavljivanja bilo kakvih podataka, naznaka ili drugih elemenata koji mogu da otkriju identitet žrtve, naročito ako bi to otkrivanje pogoršalo njen položaj (na primer, kod nasilja u porodici, zlostavljanja i sl.).

Izveštavanje o nesrećnim događajima i kriznim situacijama

Kod izveštavanja o nesrećnim događajima, novinar i urednik ne smeju da objavljuju materijale koji identifikuju žrtve takvih događaja, bez obzira da li je reč o objavljivanju imena i prezimena, fotografija ili audio i video zapisa. U izveštavanju o kriznim situacijama, poput poplava, požara, zemljotresa i sl., novinaru i uredniku se preporučuje intenzivna saradnja sa nadležnim državnim organima, a posebno treba biti oprezan u obradi informacija koje se plasiraju na društvenim mrežama i internetu generalno, uz puno poštovanje principa verifikacije informacija opisanih u Glavi I ovog dokumenta. Slična pravila treba primenjivati u ostalim kriznim situacijama izazvanim ljudskim faktorom, poput talačke krize ili terorističkog napada, gde se posebno mora paziti na to da izveštavanje ne ometa sprovođenje akcije nadležnih državnih organa.

Intervjui ili prenošenje izjava sagovornika

Kod intervjuja ili kod prenošenja izjava u tekstu, kada god je to moguće, neophodno je citirati sagovornika, a ako to nije moguće, neophodno je parafrazirati ga tako da to u najvećoj mogućoj meri odgovara njegovoj izjavi.

Autorizacija intervjuja nije neophodna, osim ako to ne zahteva intervjuisana osoba ili ako je takav dogovor urednika i novinara. U tom slučaju, autorizacija se može odnositi samo na preciziranje i dopunu odgovora, a intervjuisana osoba nije ovlašćena da menja novinarska pitanja, kao ni kontekst i smisao svojih odgovora. Preporučuje se da, u slučaju da je zahtevana autorizacija, o svakoj saglasnosti intervjuisanog postoji pisani trag*.

---

* Prvobitna verzija pasusa je sadržala grešku, koja je u ovom izdanju ispravljena.

IV MODERACIJA KORISNIČKI GENERISANOG SADRŽAJA (KOMENTARI)

Članicama AOM-a preporučuje se da izrade interna pravila postavljanja korisnički generisanog sadržaja na svim platformama koje koriste (sajt, stranica na društvenoj mreži i sl.).

Ta interna pravila sadržala bi najmanje sledeće elemente:

1. jasna obaveštenja korisnicima o načinu postavljanja njihovih sadržaja;
2. obaveštenje o tome da li konkretni medij koristi premoderaciju ili postmoderaciju;
3. ako koriste premoderaciju, istaći napomenu o tome da će korisnički generisani sadržaj biti proveren pre objavljivanja;
4. listu nedozvoljenih ponašanja, odnosno sadržaja koje ne treba objavljivati;
5. pravila o dužini komentara (ograničenje broja reči ili broja karaktera);
6. mehanizam za prijavljivanje neadekvatnog korisničkog sadržaja i objašnjenje načina reagovanja (uklanjanja) neadekvatnog sadržaja, koji nije u skladu sa listom nedozvoljenih ponašanja, a u zavisnosti od tehničkih mogućnosti i prirode same platforme putem koje se plasira korisnički sadržaj (sajt, društvena mreža itd.).

Preporuka je da se članice AOM-a pri formulaciji liste nedozvoljenih ponašanja, odnosno sadržaja, kao sastavnog dela internih pravila, vode sledećim principima:

- **oglašavanje proizvoda i usluga korisnika** po pravilu bi trebalo da bude nedozvoljeno ponašanje korisnika, budući da svrha komentara nije da se vrši bilo kakva promocija korisnikovih roba i usluga, nego da se razvija javna debata o temi koja je aktuelna;
- **zabrana diskriminacije i govora mržnje** – promovisanje bilo kakvog oblika diskriminacije zasnovane na polnoj, seksualnoj, nacionalnoj, verskoj i drugoj pripadnosti, političkom opredeljenju ili drugom ličnom stvarnom ili pretpostavljenom svojstvu, kao i govor mržnje u korisničkom sadržaju je apsolutno zabranjeno ponašanje;
- **uvredljivi, klevetnički, namerno provokativni korisnički sadržaj, kao i korisnički sadržaj koji je dizajniran isključivo sa namerom da povredi drugu osobu**, a koji ni na koji način ne doprinose debati o temi povodom koje se taj sadržaj postavlja takođe su nedozvoljeno ponašanje korisnika. Na primer, namerno zapaljivi komentari koji imaju za cilj potpirivanje svađe, a bez ikakve su veze sa konkretnom temom;
- **korisnički sadržaj koji čine linkovi ka nepouzdanim sajtovima** takođe ne bi trebalo da se objavljuje, budući da takvi linkovi mogu biti paravan za širenje malicioznog softvera, koji može da nanese štetu drugim korisnicima;
- **korisnički sadržaj koji nema nikakve veze sa temom povodom koje se taj sadržaj objavljuje** – preporučuje se da i ovakav sadržaj bude nedozvoljeno ponašanje, polazeći od toga da ni na koji način ne doprinosi debati o temi povodom koje se postuje korisnički sadržaj. Na primer, svađa korisnika u komentarima u kojoj jedan navija za FK Crvena zvezda, a drugi za FK Partizan, a reč je o komentarima na vest koja se bavi rastom BDP-a u Srbiji;
- **korisnički sadržaj koji potiče od zvaničnih kandidata na izborima ili njihovih zvaničnih ili nezvaničnih timova** takođe bi trebalo tretirati kao nedozvoljeno ponašanje ako ono nema veze sa temom

koja se komentariše i ako ima za cilj veštačko kreiranje javnog mnjenja. Članicama AOM-a preporučuje se da, u skladu sa svojim mogućnostima, instaliraju softvere koji omogućavaju prepoznavanje ovakvih sadržaja;

- **kršenje autorskog prava i drugih prava intelektualne svojine** – članice AOM-a bi svojim pravilima trebalo da predvide i uskraćivanje objavljivanja komentara kad postoji sumnja da se krši autorsko pravo ili drugo pravo intelektualne svojine. Oko ovog pitanja se preporučuje konsultacija sa pravnikom u svakom konkretnom slučaju;
- **podaci o ličnosti** – preporučuje se da članice AOM-a svojim pravilima jasno preciziraju da se podaci o ličnosti korisnika ili drugih lica, poput imena i prezimena, adrese, telefona, i-mejl adrese i sl., koji se pojavljuju u okviru korisnički generisanog sadržaja neće objavljivati.

V ODGOVOR NA INFORMACIJU, ISPRAVKA INFORMACIJE I NAZNAKA IZMENE U INFORMACIJAMA

Preporučuje se članicama AOM-a da, pored obaveza predviđenih Zakonom o javnom informisanju i medijima i Kodeksom novinara Srbije koje se odnose na odgovor na informaciju (demanti) i ispravku informacije, primenjuju preporuke propisane Poglavljem IV (Odgovornost novinara) **Smernica za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju**, koje propisuje osnovna pravila za objavljivanje odgovora na informaciju i ispravku informacije, te postupanje sa svakom izmenom koja se vrši nakon objavljivanja određenog medijskog sadržaja.

VI PRAVILA PRIVATNOSTI

Članice AOM-a dužne su da poštuju standarde privatnosti u izveštavanju koji su propisani zakonom, Kodeksom novinara Srbije i Smernicama za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju.

U pogledu ostalih pitanja koja se odnose na zaštitu privatnosti, članicama AOM-a preporučuje se da primenjuju preporuke propisane Glavom VII (POŠTOVANJE PRIVATNOSTI) **Smernica za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju.**

Pored tih pravila, članicama AOM-a preporučuje se da:

- **poštuju pravo na zaborav**, i uklone ili učine neprepoznatljivim informacije iz privatnog života, lični zapis (pismo, dnevnik, zabeleška, digitalni zapis i sl.), zapis lika (fotografski, crtani, filmski, video, digitalni i sl.), zapis glasa (magnetofonski, gramofonski, digitalni i sl.) ili drugog podatka o ličnosti, po zahtevu lica na koje se te informacije odnose. Uklanjanje ili činjenje neprepoznatljivim moguće je ako dalje činjenje javno dostupnim takvih informacija:
  - nije relevantno, ili nije aktuelno,
  - ako više ne postoji opravdani interes javnosti da bude upoznata sa tim informacijama,
  - ako takva informacija ne doprinosi debati o javnom interesu,

- ako se ne odnosi na lica za koja javnost i dalje ima opravdani interes,
- u drugim situacijama kada interes javnosti ne preteže nad pravom na privatnost.

Uklanjanje ovih informacija ne znači nužno uklanjanje kompletnog sadržaja, pa se članicama AOM-a, odnosno urednicima svakog pojedinačnog medija, preporučuje da, kad god je to moguće, udovolje zahtevu ovlašćenog lica tako što će učiniti neprepoznatljivim određeni privatni podatak, a ne celokupni sadržaj;

- **izrade pravila privatnosti u odnosu na lične podatke korisnika,** kojima će urediti način korišćenja ličnih podataka korisnika, i to tako da obuhvate najmanje sledeće elemente:
  - obaveštenje da medij prikuplja lične podatke i vrstu podataka koja se prikuplja (na primer, ime i prezime, IP adresu, lični podatak koji o sebi ostavi korisnik, itd.),
  - svrhu i osnov prikupljanja podataka, uz naznaku da prihvatanjem pravila korišćenja korisnik daje svoj pristanak za obradu podataka o ličnosti,
  - rok čuvanja i upotrebe podataka,
  - zaštitu i način čuvanja ličnih podataka,
  - obaveštenje o eventualnom korišćenju „kolačića“ (cookies), kao i naznaku vrsta kolačića koji se koriste i pojašnjenje svrhe koju ti kolačići imaju.

VII ZAŠTITA AUTORSKOG PRAVA

Preporučuje se članicama AOM-a da, pored obaveza predviđenih Zakonom o autorskom i srodnim pravima, Kodeksom novinara Srbije, Poglavljem IX (Poštovanje autorstva) Smernica za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju, u svom svakodnevnom radu koriste i Vodič AOM-a kroz autorsko pravo.

Pored ovih pravila i preporuka i vodiča, članicama AOM-a se preporučuje sledeće.

- **Izrada standardnih ugovora sa autorima ili nosiocima imovinskih autorskih prava, koji će naročito sadržavati sledeće elemente:**
  - vrstu prenosa prava na korišćenje autorskog dela (isključivo ili neisključivo ustupanje),
  - način korišćenja određenog autorskog dela,
  - period korišćenja autorskog dela (trajno ili vremenski ograničeno),
  - teritoriju na kojoj je moguće koristiti,
  - platformu na kojoj je moguće korišćenje (samo na portalu ili na svim platformama koje konkretni medij koristi),

- obaveznu naznaku o autoru određenog autorskog dela (ime i prezime ili pseudonim autora) ako se autor i nosilac imovinskog autorskog prava razlikuju,
  - način označavanja autora (na primer, ako je nosilac imovinskog autorskog prava na fotografiji agencija, treba naznačiti i naziv te agencije i ime i prezime fotografa),
  - iznos naknade,
  - druge elemente neophodne za uređivanje odnosa sa nosiocem autorskog prava.
- **Izrada standardnih obrazaca saglasnosti autora** (koji nije i nosilac imovinskog autorskog prava) kojima se on/ona saglašava sa načinom poštovanja njegovih/njenih moralnih autorskih prava, naročito u odnosu na način naznačenja imena i prezimena ili pseudonima i o načinu prerade dela (na primer, prilagođavanje fotografije za potrebe objavljivanja).
  - **Izrada i činjenje javno dostupnim pravila korišćenja tekstova čiji je nosilac imovinskog autorskog prava pojedinačni medij**, koja će uređivati naročito:
    - uslove pod kojima se mogu prenositi tekstovi (u celini ili delimično);
    - način naznačenja medija u kojem je objavljen tekst i naznaku autora teksta (ako je poznat);
    - eventualne komercijalne uslove za prenošenje teksta.

VIII ČUVANJE MEDIJSKOG SADRŽAJA I MEDIJSKOG MATERIJALA

Članice AOM-a bi u pogledu čuvanja medijskog sadržaja i medijskog materijala (zajedno označene kao: medijski zapisi) trebalo da poštuju sledeća pravila.

- Medijski zapisi, uključujući i zapise koji su korišćeni za izradu medijskog sadržaja, poput beležaka, sirovih video i audio snimaka, fotografija itd., čuvaju se u skladu sa internom politikom i tehničkim mogućnostima samog medija, minimalni period čuvanja trebalo bi da bude šest meseci od dana objavljivanja teksta (što predstavlja rok za podnošenje tužbe u medijskom sporu), a preporučljivo je da taj period bude i duži.
- Medijske zapise trebalo bi čuvati u elektronskom obliku, a ako je neophodno, i u hard copy varijanti.
- Svi medijski zapisi moraju imati potpis autora i moraju biti datirani tako da se navede tačno vreme, dan, mesec i godina nastanka zapisa, a ako je reč o objavljenom sadržaju, tačno vreme, dan, mesec i godina objavljivanja sadržaja.
- Preporuka je da svaka članica AOM-a formira Evidenciju medijskih zapisa, u skladu sa svojim mogućnostima, a internim pravilima može da uredi način vođenja i pristupa takvim evidencijama.

- Svaka članica AOM-a trebalo bi da uredi način zaštite medijskih zapisa od kompromitacije i slučajnog uništenja.
- Ako medijski zapisi sadrže i privatne zapise ili ako medij vodi adresar kontakata „živih izvora“, neophodno je da ispoštuje zahteve koji se odnose na zaštitu podataka o ličnosti (najava i prijava evidencije ličnih podataka, mere zaštite, pristupa i čuvanja takvih podataka itd.).

IX INFORMACIONA BEZBEDNOST

Medijska delatnost se kao i sve ostale delatnosti sve više i više seli u onlajn sferu. Uporedo sa razvojem tehnologije, rastu i bezbednosni izazovi, te potreba razvoja koncepta zaštite od malicioznih softvera (virusi i slični softveri), DDOS napada (koji čine sadržaj sajtova nedostupnim), botneta (kojima se preuzimaju kompjuteri i koriste za hakerske napade) i slično, pogađa u velikoj meri i medije. Kako je u oblasti informacione bezbednosti ljudski faktor najčešći uzrok hakerskih napada, nameće se potreba konstantne edukacije u ovoj oblasti. Takođe, zaštita izvora informacija, posebno u izveštavanju o politički osetljivim temama, postaje vrlo kompleksno pitanje.

Preporučuje se članicama AOM-a da:

- konstantno edukuju novinare i urednike o bezbednosnim izazovima u onlajn okruženju, odnosno da organizuju treninge, seminare i konsultativne sastanke;
- izrade pravila o bezbednosti komunikacije novinara i urednika, uključujući i enkriptovanje komunikacije kada je to neophodno, preporučuje se korišćenje softvera za enkriptovanje i sigurnu komunikaciju;
- izrade zahtevnije internet sajtove, koji su prilagođeni potrebama članica AOM-a;

- upotrebljavaju legalne softvere i redovno ažuriraju antivirusne i slične programe;
- redovno prave back-up svih podataka koji su u njihovom posedu (uključujući i medijske zapise, podatke korisnika itd.);
- izrade procedure postupanja u slučaju hakerskih napada;
- redovno razmenjuju informacije o bezbednosnim rizicima na mreži međusobno i sa nadležnim organima;
- saraduju sa nacionalnim CERT-om (Computer Response Emergency Team) i ostalim CERT-ovima koji mogu da pruže stručnu pomoć o prirodi hakerskog napada i načinu prevazilaženja posledica takvog napada;
- u skladu sa svojim mogućnostima, naprave tim za reakciju u slučajevima hakerskih napada.